رەخنە لە ئیسلام لە نێوان بابەتیبوون و بڕیاری پێشوەختدا*

گفتوگۆیەك لەگەڵ هاوژین عومەر

٢٠٠٦/٣/٣٠

+ ئەو ژمارە کتێبانەی لە ماوەی رابردوودا بڵاو کرانەوە، دەکرێت بە بزووتنەوەیەکی رێکخراو ناویان بەرین؟ یاخود شتێکی هەڕەمەکی و بە پێی ئارەزوو بووە؟ مەبەست و ئامانجی ئەو کەسانە چییە؟

ـ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ئەگەر ئەو زنجیرە کتێبە بە بزووتنەوەیەك ناو بەرین، ئەوا دەڵێم بەڵێ، ئەو زنجیرە "نووسین"ـەی لەسەر ئیسلام، خوای پەروەردگار، موحەممەد پێغەمبەر و بەشێکی زۆر لە پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام)، هاوەڵان و کەسایەتییە مێژووییەکانی مسوڵمانان و مێژوویی ئیسلامیی بڵاو دەبنەوە،

کارێکی ڕێکخراو و نەخشەبۆداڕێژراوە، هەروا و لە خۆوە سەری هەڵنەداوە، بگرە کاری ئەمڕۆ و دوێنێیەکی نزیکیش نییە. با لە بنەڕەتەوە باس لە دیاردەی لەسەرئیسلامنووسین بکەین. دیاردەی نووسین و لێکدانەوەی نازانستی و بێئینسافانە لەسەر پیرۆزییەکان و مێژووی مسوڵمانان، مێژوویەکی تا ڕاددەیەك دیاری هەیە، ئێمە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ نووسینی ڕۆژهەڵاتناسەکان، ئەوا دەبێت بڵێین کە ئەو دیاردەیە، یان زۆرێك لە نووسینەکانی ئەوان لەسەر مسوڵمانان و هەموو ئەوانەی پەیوەندییان بە ژیان و کار و بیرکردنەوە و مێژوویانەوە هەیە، دەچنە ئەو خانەیەوە، کاری زۆرێك لە ڕۆژهەڵاتناسەکان کارێکی ڕێکخراو بووە بۆ شێواندنی مێژوو کەلتووری ئیسلامیی و، دژایەتییکردنێکی سەرسەختی ئیسلام و مسوڵمانان بووە لە ژێر ناوی کاری زانستی و لێکۆڵینەوەی ئەکادیمییانەدا، لای زۆرێك لە ڕۆژهەڵاتناسەکان کاری ڕۆژهەڵاتناسی خزمەتکردن بووە بە پرۆژەی خاچپەرستی و شێوە جەنگێکی تری خاچپەرستی بووە لە دژی ئیسلام و مسوڵمانان، هەر چەندە ئێمە ناتوانین ئەو حوکمە بەسەر هەموویاندا وەکو کەس بدەین، چونکە تیایاندا هەبووە حەقیقەتی ئیسلام کاری تێکردووە و نەیتوانیوە ڕاستییەکان پەنهان بکات و لە ئەنجامدا مسوڵمانبوونی خۆشی ڕاگەیاندووە، یوسف ئەلعەزمی کەسایەتیی دیاری عەرەبی و ئیسلامیی لە کتێبێکیدا بەناوی "تأريخنا بين تزوير الاعداء وغفلة الابناء"، ناوی ژمارەیەك لەو ڕۆژهەڵاتناسانە دەهێنێت کە مسوڵمان بوون و هەندێکیش لە نووسینەکانیان بە نموونە دەهێنێتەوە، لەوانە: ڕایەکی ئەلفۆنس ئیتین دینیە لە بارەی ڕۆژهەڵاتناسەکانەوە دەهێنێتەوە کە دەڵێت: "شێواندنی ژیانی موحەممەد (ص) و هاوەڵانی لە لایەن هەندێك لە ڕۆژهەڵاتناسەکانەوە گەشتۆتە ئاستێك کە وێنەی حەقیقیی ئەوانی شاردۆتەوە، ئەمە لەگەڵ ئەوەی ڕۆژهەڵاتناسەکان بانگەشەی شوێنکەوتنی شێوازەکانی ڕەخنەی بەریئانە و یاساکانی لێکۆڵینەوەی زانستیی بێلایەن دەکەن".

ئەلفۆنس ئیتین دینیە نووسەرێکی فەرەنسی بووە و کاری بریتی بووە لە توێژینەوەی بەراوردکاری لە نێوان ئایینەکاندا کە بەو هۆیەوە حەقیقەتی ئیسلامی ناسیوە و مسوڵمانبوونی خۆی ڕاگەیاندووە. بە هەرحاڵ، سەرەڕای ئەو نموونە تاکوتەرایانە، ئێمە ناتوانین بڵێین کاری ڕۆژهەڵاتناسەکان کارێکی بێلایەنانە و زانستییانە بووە، کە میللەتی کوردیش یەکێکە لە قوربانییەکانی، ئێمە ئەگەر بمانەوێت بابەتی "نووسینەوەی مێژوومان" تاووتوێ بکەین و قسەی لەسەر بکەین، ئەوا بە بێ لێکۆڵینەوە لە ڕۆژهەڵاتناسی ناتوانین ئەو کارە بکەین.

لە لایەکی تریشەوە، دەتوانین بڵێین کە بەڵێ ئەم جۆرە نووسینانە هەر لە بنەڕەتەوە کارێکی بەرنامە بۆداڕێژراو بوون.

+ چۆن؟

ـ چۆن؟ کاتێك خیلافەتی عوسمانی وەکو ڕەمزی مسوڵمانان نەما و لابرا، ڕۆژئاوا، جیهانی ئیسلامیی وەکو میراتیی لە نێو خۆیدا بەشبەش کرد و بە تەواوی داگیری کرد، هیچ کاتێکیش دەوڵەتی داگیرکەر تەنها بە شێوەی سەربازیی لە نێو موستەعمەرەکەیدا حزووری نەبووە، بەڵکو بە فیکر و بە سەربازیەوە لەوێ ئامادە بووە. تۆ تەماشاکە، هەرچی بیرۆکە ناڕەواکانی نێو جیهانی ئیسلامییە، بە تایبەت لە دوای ڕووخانی خیلافەتی عوسمانی و داگیرکرانی جیهانی ئیسلامییەوە سەریان هەڵداوە، داگیرکەرانی ڕۆژئاوایی خاچپەرست دەیانویست کارێك بکەن کە ئەگەر بەهانەی بوونی عەسکەرییشیان لە نێو وڵاتانی ئیسلامییدا نەما، ئەمان بە شێوەی تر لەوێ هەبن. هەربۆیە لە دوای پاشەکشەی سەربازییان، چەندین بیرۆکەی وەکو عەلمانییەت و "ئازادیی ئافرەت" و چی و چییان لە دوای خۆیان بە

جێهێشت و بڵاو کردەوە کە تا ئێستاش مایەی سەرگەردانبوونی زۆرێك لە رۆڵەکانی مسوڵمانانن، هەروەها هاتن هەر چی تائیفە و کۆمەڵە مونحەریفەکان هەن لە مسوڵمانانیان زیندوو کردنەوە و چەندین بنکە و رێکخراویان بۆ کردنەوە و دەکەنەوە، رۆژێك گرنگی بە قادیانی و رۆژێك گرنگی بە یەزیدی دەدرێت و رۆژێکی تر هەرچی خەیاڵات و کەلکەڵەی خراپ هەیە لە نێو مسوڵماناندا زیندووی دەکەنەوە، بۆ نموونە لای کوردەکان وای بڵاو دەکەنەوە کە ئێمەی کورد زەردەشتی بووین و بە زۆر کراوین بە مسوڵمان، یان لای میسرییەکان نەوەی فیرعەونەکان زیندوو دەکەنەوە و ئەمانە، بۆ زیاتر دەرکەوتنی ئەم راستییەش، وەرە سەیری بارودۆخی ئێستای عیراق و کوردستان بکە کە داگیرکەر تیایاندا سەروەرە، چەندین رێکخراوی تەبشیری بە سەرپەرشتی دەسەڵاتی داگیرکەر کار دەکەن و بە سەدان و هەزاران بابەت و کتێب و کاسێتی تایبەت بەو بوارە بڵاو دەکەنەوە، لە هەموو شارەکانی کوردستاندا بنکەیان هەیە، کە جاروباریش گوێبیستی دەنگوباسی بە گاوربوونی کەسێك یان کۆمەڵە کەسێکی کورد دەبین، کە بە داخەوە دەسەڵاتی کوردییش لەم مەسەلەیەدا هاوکاریی تەواویان دەکەن. هەروەها چەندین رێکخراوی ئەمریکی و بیانی بە ناوی بڵاوکردنەوەی کەلتووری دیموکراسی و هەڵبژاردن و رێزگرتن و پاراستنی مافەکانی مرۆڤ و.. کار دەکەن و ئەفکار و بیروبۆچوونی خۆیان بۆ سەرلەنوێ دارشتنەوەی عەقڵیەتی تاکی عیراقی بەو شێوەیەی مەبەستیانە بڵاو دەکەنەوە. ئەمە جگە لەو کەناڵانەی رادیۆ و تەلەفزیۆن بە ناوەکانی "نەوا، سەوا و ئەلحورڕە" کە کار بۆ ئەوە دەکەن.

هەروەها داگیرکەری رۆژئاوایی دوای چوونەدەرەوەی سەربازییانە لە دەوڵەتانی ئیسلامییدا، جڵەوی کاری فەرمانڕواییشیان دایە دەستی ئەو کەسانەی لە بنەڕەتدا بەچکەی مسوڵمانان بوون بەڵام بە فیکری غەربی پەروەردە ببوون، بەو هۆیەشی ئەو فەرمانڕەوایانە ئینتیمایان بۆ ئایین و هاووڵاتیانی وڵاتەکەی خۆیان نەمابوو تەنها داردەست بوون، بزانە کاتێك گەلەکانیان داوای گێڕانەوەی سەروەریی خۆیانیان کرد، چییان لێ بەسەر هێنان، بۆ ئەمەش نموونەکانی جەزائیر و تورکیا و چەندین ناوچەی ترمان لەبەر دەستدایە.

گەر بەتایبەتیش بێینە سەر باسی ئەو زنجیرە کتێبەی بە تایبەت لەم چەند ساڵە کەمەی رابردوودا لە کوردستان بڵاو بوونەتەوە، ئەوا دەبێت بڵێین ئەمەش بە بەرنامەیە و رێکخراوە و دەسەڵاتی کوردی و حزبە باڵادەستەکانی لە پشتەوەیە، ئامانجیش لە وەها کارێك، راگەیاندنی شەڕێکی ترە لەگەڵ ئیسلام و مسوڵمانان، پاش ئەوەی لە زۆر رووی ترەوە و بە زۆر شێوەی تر لەو پێناوەدا شکستی تەواوەتییان هێنا و سەرجەم کار و کردەوە و بیرکردنەوەیان لە لایەن خەڵکییەوە کەوتە ژێر پرسیارەوە. من کە لێرەدا ئامانجی ئەو دیاردەیە دەدەمە پاڵ دەسەڵات و حزبە باڵادەستەکان و ناڵێم ئامانجی نووسەرەکانیان، مەبەستم ئەوەیە کە ئەو کەسانە، یان ئەو "نووسەر"انە خۆیان هیچ نین تا ئامانجیان هەبێت، بەڵکو وەکو مەقاشێك وان و ئەو لایەنانەی باسمان کردن، بۆ مەبەستی ئایدیۆلۆژی و سیاسیی خۆیان بەکاریان دەهێنن.

+ باشە بە رای تۆ، ئەو کەسانەی ئەو کتێبانەیان نووسیوە، تا چەند لە ئاستێکی وادان کە بتوانن ئەو بەرهەمانە بنووسن؟

ـ من ئێستا وتم ئەو "نووسەر"انە خۆیان هیچ نین تا ئامانجیان هەبێت، یان بیرکردنەوەیان هەبێت، ئەوەی بیر بکاتەوە، ئەو کارە ناکات، چونکە نووسین بۆ خۆی پیرۆزە و بۆ کارێکی پیرۆز بەکار دێت، یان وەکو هەندێك بیریاری

بەناوبانگ لە بارەی پێناسەی ڕووناکبیر و نووسەرەوە دەڵێن: "نووسەر ئەو کەسەیە کە بە دوای ڕاستیدا بگەڕێت و ڕاستی بڵێت، یان ڕاستی بە دەسەڵات بڵێت". ئەو کەسانە ئەگەر ڕووناکبیر و نووسەری ڕاستەقینە بوونایە، وەها کارێکیان نەدەکرد کە لە جێی خۆیدا نەبێت، خزمەت بێت بە لایەنێکی گەندەڵ و نیوەمردوو، لایەنێك یان دەسەڵاتێك کە نە خوا و نەخەڵکیش پێی ڕازی نین، کە ئەو لایەنە بیەوێت باری لاری خۆی بەوان ڕاست بکاتەوە و بەهۆی بەکارهێنانی ئەوانەوە، ڕووی خەڵکی بە لایەکی تردا وەرچەرخێنێت، وەکو ئەوەی لەم ماوەیەی ڕابردوودا خەڵکیان بە هەندێك کتێبەوە سەرقاڵ کرد.

نووسەری ڕاستەقینە، بە تایبەت لە ئێستادا دەست بۆ بابەتی وا نابات، تۆ بڕوانە بەرهەم و نووسینی ئەو نووسەرانە، هەموویان بە شێوەیەك لە شێوەکان، بە زمانێك لە زمانەکان لە بارەی پەڕپووتی و گەندەڵیی ئیداری و داراییی حکومەت و ئەزموونی تەسکی حزبایەتییەوەن، چونکە ئەوە بابەتی پێویستی ئەمڕۆ و قۆناغەکەیە، نەك ئەوەی ئەو برادەرە هەڵوێستبازانە دەمی لێ دەکوتن!

جا کەسێکیش کە نووسەر و ڕووناکبیری ڕاستەقینە نەبێت، هەرگیز ناتوانێت نووسینی جددی بنووسێت، نووسینی جددیش بەو مانایە نا کە لەسەر ئیسلام و پیرۆزییەکانی مسوڵمانان بنووسێت و بتوانێت هەڵیان بووەشێنێتەوە، ئەوە کارێکە بە کەس نەکراوە تا بەو هەڵوێستبازانە بکرێت. ئەو کەسانەی ناویان لەسەر ئەو کتێبانە نووسراوە کە لەم ساڵانەی ڕابردوودا بڵاوکراونەتەوە، هەیانە فڕی بە زمانی عەرەبییەوە نییە، کەچی ناوی سەرچاوەی عەرەبیی و ئیسلامیی وا دەبات کە عەرەبیزانیش لە هەموویان ناگات و بۆ تەرجەمەکردنیان پەنا بۆ سەرچاوەکانی وەکو (المنجد) و فەرهەنگەکان دەبات، هەیانە ناوی سەرچاوەی ئینگلیزی دەبات و فڕی بەسەر زمانی ئینگلیزییەوە نییە، من ئاگادارم کە یەکێك لەوانەی بڵاوکردنەوەی ئەو جۆرە کتێبانە بۆتە پیشەی و لە کۆتایی کتێبەکانیدا ناوی دەیان سەرچاوەی دەگمەنی عەرەبی دەنووسێت، خۆی یان بە یەکێك لە منداڵەکانیدا، دەقی ئەو فەرموودەیەی پێویستیەتی بۆ ناو کتێبەکە، دەنێرێت بۆ لای مەلای مزگەوتی گەڕەکەکەیان تا بۆی بکات بەکوردی و لەسەر لاپەڕەیەك بۆی بنووسێت، ئەویش بەناوی ئەوەی مامۆستا لە قوتابخانە داوای لێکردووە!! ئا بەو شێوەیە ئەو جۆرە کەسانە زانیاری کۆدەکەنەوە و لە پاشانیشدا کە قسە دەکەن، تەحەددای هەموو نووسەرانی جیهانی ئیسلامیی دەکەن کە بتوانن وەڵامیان بدەنەوە، بەڵام کە دێی پێیان دەڵێیت ئەوەی تۆ باست کردووە وانییە، وەکو بەفری بەر هەتاو لە بەردەمتدا دەتوێنەوە و هەرەس دەهێنن!

+ لەو کتێبانەی ڕابردوودا، تا چەند ڕەچاوی ئەخلاقی نووسین و بەرپرسیارێتیی نووسین کراوە؟

ـ عەرەب دەڵێت: "فاقد الشيء لايعطي". ئەوانە کە نووسەر نەبن و فڕیان بە سەر نووسینەوە نەبێت، ئیتر ئەخلاق و بەرپرسیارێتیی نووسینی چییان لە لا هەبێت؟! هەموو کارێك بەشی خۆی ئەخلاقی تێدا هەیە و دەبێت تیایدا بێت و ڕەچاو بکرێت، هەر کاتێکیش سنووری ئەخلاقی هەر پیشەیەك، جا چ نووسین بێت یان سیاسەت یان هەر بوارێکی تر بەزێنرا، ئەوا چاوەڕێی کارەسات بکە. بێگومان لە ئاکامی بەزاندنی هەموو سنوورەکانی ئەخلاقی نووسین و ڕۆژنامەنووسیی، کە ئێستا لێرە خەریکە دەبێتە دیاردە و مۆدێل، بزانە "نووسەر" و "ڕووناکبیری" چۆن دروست دەبن و سەر دەردەهێنن؟! ئێستا لە هەموو کات زیاتر یاری بە پیشەی نووسین دەکرێت. ئاخر کاکە گیان، کە دەوترێت نووسین ئەخلاقی تیادایە، مەبەست ئەوەیە کە پیشەی نووسین بۆ کاری نادروست بەکار نەهێنرێت و

نووسەر قەڵەمەکەی نەفرۆشێت، تۆ سەیرکە، کێبوون ئەوانەی لە شەڕی ناوخۆدا ڕۆڵی سەرەکییان دەبینی؟ خەڵکی بە هۆی پەخشانی وروژێنەری شاعیر و پەخشاننووسەکان و بابەت و بەیاننامەی نووسەر و ڕۆژنامەنووسە قەڵەمفرۆشەکانەوە کە لە رادیۆ و تەلەفزیۆنەکانەوە بە دەنگێکی زوڵاڵەوە دەخوێنرانەوە، دەچوون دەبوون بە پێشمەرگە و خۆیان بە کوشت دەدا، یان حەماسەتیان بەرز دەبوویەوە و ململانەی توندیان لە ناو کۆڵان و گەڕەك و تەنانەت لەنێو خێزانیشدا دروست دەکرد. ئێستاش کە تاکێك، دەستە گەنجێك یان شار و شارۆچکەیەك لەتاو گوێپێنەدان و کەمتەرخەمیی حکومەت بە خۆیان و ناوچەکەیان خۆپیشاندان ساز دەکەن و داوای مافی خۆیان دەکەن و بەو هۆیەوە حکومەت شەخسییەتی دەڕووشێت، کێن ئەوانەی بە تەنگ شاردنەوەی کەموکوڕییەکانی دەسەڵات و شاردنەوەی ڕاستییەکانن لە هاووڵاتیان؟ خۆ نووسەران و ڕۆژنامەنووسانی دەربار لە سەرۆکی حکومەت و سیاسییەکان زیاتر بە تەنگ خەفەکردنی ڕاستییەکانەوەن. پێم نالێی ئەو وێنە ڤیدیۆیی و فۆتۆگرافییانە هی کێ بوون کە بە هۆیانەوە دەیان گەنج و هاووڵاتی لە لایەن دەزگای ئاسایشەوە لە هەڵبجە دەستگیر کران؟ ئەگەر ڕۆژنامەنووس و پەیامنێرانی دەربار ئەوەیان نەکردبێت؟! بگرە نووسەری دەرباری وا هەبووە، کە قەڵەمفرۆشتن و لادان لە ئەخلاقی نووسین لای ئەو گەشتووەتە ئاستێك کە لە بەرانبەر بەرگرییەکی کوێرانەی لە دەسەڵاتێکی گەندەڵ، بابەتی نووسیوە و هەر لە ناونیشانەکەیەوە تەحەددای خوای پەروەردگاری تێدا بووە و ڕۆڵی خوایەتی داوە بە حکومەت، داخۆ کام حکومەتیش؟!

کاکە گیان، ئەو نووسەر و ڕۆژنامەنووسانەی لە شەڕی ناوخۆدا ڕۆڵیان هەبووە و قەڵەمیان فرۆشتبوو، هەر ئەوانەن کە ئێستاش لە قوڵێکی ترەوە شەڕ لە پێناوی دەسەڵات و پارە و بەرژەوەندیدا دەکەن، یان بەرپرسەکانیان ئەم ڕۆڵەی ئێستایان پێ سپاردوون کە بریتییە لە نووسین لەسەر پیرۆزییەکانی مسوڵمانان. ڕووناکبیری حزبی وا هەیە کە شەرم لە پیشەکەی ناکات و ڕۆژێك قسە لە هەموو ڕێبازە فەلسەفییەکان دەکات، ڕۆژێك لە ڕاپەڕین و خوێنی شەهیدان، ڕۆژێك سەرکردەی سوپایەکی حزبییە لە شەڕی ناوخۆدا، شەوێکیش میوانی کەناڵێکی تەلەفزیۆنە و قسە لەسەر سینەمای کوردی دەکات، دواترین کارێکیش کە دەیکات دەبێتە سووری بەر لەشکری حزبەکەی و بەپشتیوانی جەماوەرە حزبییەکەی جاڕی مەرگی بەرانبەرەکەی دەدات و دژی داوا ڕەواکانی خەڵکی خۆپیشاندان دەکات!

+ بە تایبەت ڕۆڵی دەسەڵات لەم بوارەدا چییە؟ پشتگیرە یاخود بێلایەن؟

ـ هەر چەندە لە میانەی وەڵامی پرسیاری یەکەمدا وەڵامی ئەم پرسیارەش هەیە، بەڵام پێم خۆشە بە یەك دوو زانیاریی ترەوە ئەم پرسیارە جارێکی تر وەڵام بدەمەوە. دەسەڵات نەك لەم بوارەدا ڕۆڵی هەیە، بەڵکو خۆی خاوەنی پرۆژەکەیە و ئەو ڕۆڵ بە خەڵکانی دی دەبەخشێت. من بەرپرسی باڵای حزبیی وا دەناسم خۆی چاپخانەی دانابوو هەرچی کتێبە گەندوگووەکانە لای ئەو چاپ و بڵاو دەکرانەوە، بەرپرسی باڵای حزبی هەیە کە خۆی بە شەخسی تەدەخولی کردووە بۆ وەرگرتنی ژمارەی سپاردنی یەکێك لەو کتێبانەی هەستی هەموو مسوڵمانێك و نووسەرێکی ڕاستەقینەشی بە ئیسلامیی و عەلمانییەوە بریندار کردووە. یەکێك لەو نووسەرانەی نووسینی زۆر ناماقوڵ و نازانستی لەسەر کەسایەتیی پاکی پێغەمبەر (ص) بڵاوکردۆتەوە، کاتێك لە هەندەرانەوە بە میوانی هاتۆتەوە کوردستان، لە ماوەی مانەوەیدا لە کوردستان، لە یەکێك لە ئوتێلە بەناوبانگەکاندا میوانی بەرپرسێکی

هەرە باڵای حزبێکی دەسەڵاتدار بووە، لە ماوەی ئەو چەند ڕۆژەی لەوێ مابوویەوە، وەکو بۆ یان گێڕاوەمەتەوە، نزیکەی حەوت هەزار دۆلار بڕی خەرجییەکەی بووە، خزم و کەسە نزیکەکانیشی چوون لەسەر حسابی ئەو لەو ئوتێلە مەسرەفیان کردووە! ئەمە ئەگەر دەسەڵات خۆی خاوەنی ئەو پرۆژانە نەبێت، ئەی کێ دەتوانێت ئەو کارانە بکات و پارەیەکی زۆریان بۆ خەرج بکات و چەندین ناوەندی بەناو ڕووناکبیرییان بۆ بکاتەوە؟ دەسەڵات بۆ ئەو ڕووناکبیرانەی سەر بە خۆین و ئامانجەکانی پێیان دێتە دی، باڵەخانەی وا گەورەی کردووەتەوە کە ڕەنگە لە داهاتوودا خەڵکی وا بزانن ئەوە باڵەخانەی ئەنجومەنی وەزیرانە یان باڵەخانەی وەزارەتە! من ئاگادارم سەنتەری وایان هەیە بە سەدان هەزار دۆلاریان بۆ داوە بە چاپخانەی ئەخیر مۆدێل و لە وڵاتانی ئەوروپییەوە بۆیان دەهێنن، کەچی سەنتەر و خانەی واش هەیە کە سەربەخۆیە و کاری جددی دەست داوەتێ، خاوەنەکەی چەند ژوورێکی ماڵەکەی خۆی بۆ تەرخان کردووە.

دەسەڵات یان حکومەت هەرگیز لەم مەسەلەیەدا نەیتوانیوە بێلایەن بێت، بەڵکو ئایدیۆلۆجیایەکی تەبەننی کردووە کە ئایدیۆلۆجیای حزبی دەسەڵاتدارە، ئەگەر نا، دەبوایە وەزارەتی ڕۆشنبیری لانیکەم لە پێدانی ژمارەی سپاردنی ئەو کتێبانەدا سەیری بکردایە کە کامەیان یاسای چاپەمەنییەکان پێشێل دەکات و لە ئادابی عاممە و ئەخلاقی نووسین لای داوە، ئەوا ژمارەی سپاردنی نەداتێ، با بەرپرسی باڵاش تەدەخولی تێدا بکات، ئەوەش نەك وەکو دانانی سانسۆر لەسەر نووسینەکان، نەخێر، بەڵکو لە پێناوی پاراستنی پرۆسەی نووسین و لێکۆڵینەوەی زانستی و جددی. بەڵام بە داخەوە کە وانییە.

+ لە ئاستی جیهانییدا (لە وڵاتانی عەرەبی بێت یان ئەوروپی)، لە لایەن کۆمەڵێك نووسەر و بیرمەندەوە قسەکردنێك هەیە لەسەر ئیسلام، ئەمەی کوردستان کۆپی و لاساییکردنەوەی ئەو ڕەوتەیە یاخود جیاوازترە؟ ئەی جیاوازییەکان چین؟

ـ بەڵێ، لە جیهانی عەرەبی و ئیسلامییدا قسەکردن لەسەر ئیسلام هەیە، حاڵەتەکە زۆر کۆنتریشە لەوێ لە چاو کوردستاندا، ئەوەی ئێرەش لاساییکردنەوەیەکی کوێرانەی ئەوانە، لە لایەك نووسینەکانی ئێرە هەمووی وەرگێراو و دزراوی ئەو نووسینانەی ئەوانن، لە لایەکی تریش گەر نووسەرێکی عەرەبی بە پاڵنەری لێکۆڵینەوە ئەو کارە بکات، ئەوا ئەوەی ئێرە بۆ مەبەستی ئایدیۆلۆژی و حزبی ئەوە دەکات، خۆزگە ئەوانەی ئێرە نیو هێندەی ئەو نووسەرە عەرەبی و عەجەمییانە شتیان پێ بایە و شتیان بخوێندایەتەوە و کەسایەتییان هەبوایە، من بیستوومە کە هادی عەلەوی لەگەڵ ئەوەی ئەو هەموو نووسینە ناڕەوا و ناشایستانەی هەیە، لە کاتێکدا بێپارە و سامان بووە و بە پێ هاتوچۆی کردووە، ئامادە نەبووە پارەی براکەی وەربگرێت، چونکە براکەی دەسەڵاتدار و پیاوی دەسەڵات بووە، کە چی ئەوانەی ئێرە هەر کە پارە و سامانیان دی، خۆیانی بە قوربان دەکەن!

+ لە هەر یەك لەو کتێبانەدا ناوی ژمارەیەکی زۆر سەرچاوەی جۆراوجۆر نووسراوە، تاچەند ئەو نووسەرانە ڕاستگۆیانە مامەڵەیان لەگەڵ ئەو سەرچاوانەدا کردووە؟ مەرجەکانی لێکۆڵینەوەی مێژوویی چین؟

ـ زۆربەی زۆری ئەو سەرچاوانە، ئەگەر نەڵێم هەموویان، خاوەنی کتێبەکە هەر نەیبینیون، ئەمەش قسەیەك نییە لە خۆوە فڕێی بدەم، ئەمە بۆتە مۆدێلێك و زۆرێك لەو فس فس پاڵەوانانە ئەمە پیشەیانە. ڕسواییەکە بە تەنها لەوەدا

نییـه کـه ئـەو جـۆرە کەسـانە نـاوی سەرچـاوەکان دەهێـنن بـە بـێ ئـەوەی نـەیان دیبـێتن، بـەڵکو ئـەو نموونانەشـی دەیهێننەوە و بۆ پۆز لە پەراوێزی لاپەڕەکەدا ناوی سەرچاوەیەك دەهێـنن و یـەکێك لـەو بەڵگانـەی دەدەنـە پـاڵ، بـە هیچ شێوەیەك لەو سەرچاوانەدا ئەو بەڵگەیە نە هاتووە و نە ئاماژەشـی پێکـراوە، دیسـان ئەمـەش قسـەیەك نییـە کـە من لە خۆمەوە بیکەم، بەڵکو زۆر بە جوانی لە زیاد لە چەند نووسیندا تـاقی کراوەتـەوە، بـۆ نموونـەش دەتـوانن بچـن سەیری یەکەمین بەرهـەمی پـرۆژەی (تیشـك) بکـەن بـەناوی (بـە ئیسـلامکردنی کـورد، ماسـتەرنامە یـان هەڵەنامـە؟) لەنووسینی برای بەڕێز کاك فازڵ قەرەداغی، هەروەها بڕواننە کتێبەکـەی تـری نـابراو لـە ژێـر نـاوی (مێـژووی دێرینـی کوردستان، بەشێکی کەم لە هەڵەکانی کتێبی (ظهور الكرد في التأريخ)). ئەمە وەکـو دوو نموونـەی بەردەسـت، ئـەگینا دەیان نموونـەی ترمـان لـە بەردەسـتدایە، کـە مـن خۆشـم چـەندین حاڵـەتی وام بەرچـاو کـەوتووە و لێـرەدا جێگـەی باسکردنی هەموویان نییە.

ئەوەی پیشەی ئەو کۆلکە نووسەرانەیە ئەوەیە کە سەرجەمی نووسینەکەیان (کە جـاری وا هەیـە لـە سێسـەد لاپـەڕە تێدەپەڕێت!) لە یەك دوو کتێبەوە وەردەگرن و بە سەقەتی وەریان دەگێڕنە سەر زمانی کـوردی و بـەناوی خۆیانـەوە و لە ژێر ناوی لێکۆڵینەوەی ورد و بە پێزدا بۆیان بـڵاو دەکرێتـەوە. لـەو مەیدانەشـدا کـە ئێمـە ئێسـتا قسـەی لەسـەر دەکەین و بریتییـە لـە نووسـین لەسـەر پیرۆزییـەکانی مسـوڵمانان، بەتایبـەت پشـت بـە نووسـینی چـەند نووسـەرێکی فارسی و عەرەبی و بیانی دەبەسترێت، بۆ نموونە" کتێبەکانی: حسێن مـەروە (بـە تایبـەت هـەر دوو بـەرگی "النزعـات المادية في الفلسفة العربية الاسـلامية")، خـەلیل عەبدولکـەریم (بـە تایبـەت کتێبـی "مجتمـع يثـرب، العلاقـة بـين الرجـل والمرأة في عهدين المحمدي والخليفي")، نەسر حامد ئەبوزەیـد، دکتـۆر کامیـل ئەلنـەجار، هـادی ئەلعەلـەوی، تەسـلیمە نەسرین، نەوال سەعداوی، دکتۆر شاکر نابولسی و موحەممـەد ئـارکون، ئەمـە لەگـەڵ چـەندینی تـردا کـە مـن لێـرەدا ناوەکانیانم لە خەیاڵدا نییە.

ئەو کۆلکەنووسەرانەی لای خۆمان دێن و بەرهەم و نووسـینەکانی ئـەوان وەردەگێڕنـە سـەر زمـانی کـوردی و بـەناوی خۆیانەوە بڵاوی دەکەنەوە، ئیتر خۆتان ئەمە ناو دەنێن چی بنێن، ناوی دەنێن دزی ئـەدەبی یـان لادان لـە ئـەخلاقی نووسین یان خراپبەکارهێنانی سەرچاوە، خۆتان وەکیل بـن، گـرنگ ئەوەیـە ئەمـە پیشـەی ئـەو کەسـانەیە. دیاردەی دزینـی نـاوەڕۆکی نووسـینی خـەڵکانی تـریش دیاردەیـەکی تـازە نییـە، هاوڕێیـەکم کـە دەرچـووی یـەکێك لـە زانکـۆ دیارەکانی وڵاتێکی ڕۆژئاوایە، ڕۆژێکیان پێکەوە گفتوگۆمان لە بارەی ئەو دیاردەیەوە دەکرد، وتـی ئێسـتا لـە ڕۆژئـاوا باس لەوە دەکرێت کە شکسپیر نووسینی کەسانی تری دزیوە. هاوڕێیەکی ترم وتی لەو کتێبەی جۆرج تەرابیشـیدا کـە وەکو وەڵامێك بۆ نووسینەکانی موحەممەد عابید ئەلجابری نووسـیویەتی، ئاشـکرای کـردووە کـە جـابریش پـەنای بـۆ دزینی نووسینی کەسانی غەیری خۆی بردووە و ئەمەشی بـە بەڵگـەوە سـەلماندووە. تـا ئـەو رادەیـەی مـن بـۆ خـۆم چەند مانگێك بەر لە مردنی پاپـا یوحـەننا پۆڵسـی پاپـای پێشـووی ڤاتیکـان، لـە کـەناڵێکی ڕاگەیاندنـەوە گوێبیسـتی هەواڵێك بووم کە ناوەڕۆکەکەی بریتیبوو لەوەی کاتێك پاپـای نـاوبراو گوتـاری بـۆ ژمارەیـەك لـە ئافرەتـان داوە، لـە میانەی ئەو گوتارەیدا دێڕێکی وتووە، کە دواتر یەکێك لە نووسەرە ڕۆژئاواییـەکان چـووە لـە دادگـا شـکاتی کـردووە بەوەی پاپا ئەو دێڕەی لە کتێبێکی ئەمەوە بردووە و ئاماژەی بە ناوی خاوەنەکەی نەکردووە!

سەبارەت بەو بەشەی تری پرسیارەکەت کە دەڵێیت: مەرجـەکانی لێکۆڵینـەوەی مێـژوویی چـین؟ مـن نـاتوانم لێـرەدا هەموویانت بە شـێوەیەکی زانسـتیانە بـۆ بـەیان بکـەم، بـەڵام ئـەوەی بـە پێویسـتی دەزانم بیڵـێم ئەوەیـە کـە دەبێـت

بێلایەنی یەکەمین خاسیەتی نووسینی مێژوویی بێت و بابای مێژوونووس نابێت بە لایەنگیری و بڕیاری پێشوەختەوە مامەڵە لەگەڵ ڕووداوەکاندا بکات، کە بێگومان ئەمە یەکەمین خاڵێکی ڕەشە لەسەر ئەو کەسانە تۆمارکراوە کە لە کوردستان کتێب و نووسین لەسەر مێژووی ئیسلامیی (بە بارە سلبییەکەیدا) بڵاو دەکەنەوە.

من هێندەی موتابەعەی ئەو نووسینانەو ئەو دیاردەیەم کردبێت، چەند خاڵێکم لەسەریان تۆمار کردووە کە بە شێوەیەکی گشتی لە هەموویاندا بەدییان دەکەم و بوونەتە خاسیەتەکانی ئەو جۆرە نووسینانە و پێچەوانەی مەرجەکانی لێکۆڵینەوەی مێژوویین، ئەوانیش بریتین لە:

یەکەم: ئەم نووسینانە بە بڕیارێکی فیکریی پێشوەختەوە دەنووسرێن و نووسراون و لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوەی زانستی و ئەکادیمی و گەشتن بە ڕاستییەکان و یەکلاییکردنەوەیان نانووسرێن، بڕیاری پێشوەخت بەرانبەر ئیسلام و خواو پێغەمبەر (ص) و مێژووی ئیسلامیی.

دووەم: خوێندنەوەی ماددییانە بۆ مێژوو، بە تایبەت بۆ مێژووی ئیسلامی، کە ئەمەش لە لێکۆڵینەوەی مێژووی ئیسلامییدا دەبێتە کارێکی نازانستی و ناماقوڵ، چونکە مێژووی ئیسلامیی ئەو مێژووە نییە کە مارکس و کێ و کێ باسی دەکەن، یان ململانەی چینەکان نییە، بەڵکو ئەو مێژووە لایەنی غەیبی و نادیار چەندین ڕووداوی تیا خولقاندووە و کەسێك باوەڕی بە غەیب نەبێت، ناتوانێت خوێندنەوەی زانستیانە بۆ مێژووی ئیسلامیی بکات. من کە لێرەدا دەڵێم خوێندنەوەی ئەو نووسەرانە بۆ مێژوو، مەبەستم زیاتر لە نووسەرە غەیرە کوردەکانە، چونکە ئەوانەی لای خۆمان زۆر لەوە کەمتر و بێتواناترن کە بتوانن خاوەنی خوێندنەوەی خۆیان بن بۆ مێژوو، بەڵکو مەبەستم لە بیری فارس و عەرەب و بیانییەکانە کە هەندێکیان خۆیان بە مارکسی و هەندێکی تریشیان خۆیان بە "چەپی ئیسلامیی" ناو دەبەن.

سێیەم: ئەو کەسانە خوێندنەوەی مۆدێرنانە بۆ مێژوو دەکەن، واتە ڕووداوەکان نابەنەوە سیاقی خۆی و حوکمی ئێستاییانەیان بە سەردا دەدەن. ئەمەش وای لێکردوون ڕووداوەکانیان زۆر لە لا گەورە ببێت، یان کە باسی کۆڕ و کۆمەڵەکان یان بیری زانایەکی ئیسلامی لە بەرانبەر زانایەك و بیریارێکی تردا دەکەن، هێندەی ئاسمان و ڕێسمان نێوان و جیاوازی دەخەنە نێوانیانەوە. مێژوونووسی لێهاتوو پێچەوانەی ئەم کارانە دەکات، ئەو ڕووداوەکان بە شێوەی بابەتییانە دەخوێنێتەوە و کە باسی بیر و نووسینەکانی زانایەك دەکات، یان کە باس لە ڕەوتی فیکریی کۆمەڵێك دەکات لە مێژووی ئیسلامییدا، یان کە دێت و بابەتی پەیوەندیی نێوان عەقڵ و نەقڵ دەخاتە بەر باس و لێکۆڵینەوە، نایەت و بڵێت ئەوە هێندەی ئاسمان و ڕێسمان لە نێوان فیکری موعتەزیلە و فیکری ئیبن حەزمی زاهیریدا هەیە، ڕەوتی موعتەزیلە بەو پێیەی عەقڵ پێش نەقڵ دەخات و ئیبن حەزمیش پێی وایە کە واجبە دەقەکانی قورئانی پیرۆز بە شێوە زاهیرەکەی وەر بگیرێن و لە تەئویلکردن بەدوور بگیرێن. لێکۆڵەری زانستی دێت و دەڵێت: "دەبێت ئەو هەڵوێستەی موعتەزیلە بەپێی ئەو هەلومەرج و بارودۆخە لێی تێبگەین کە تیایدا ژیاون، ئەگەر شێوازی بەرگرییکردنیان بریتی بووە لە شێوازی عەقڵی، ئەمە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە بەرانبەرەکانی موعتەزیلە پابەند نەبوون بە نەقڵەوە و پێویست بووە کە لەسەر بنەمای عەقڵ گفتوگۆیان لەگەڵ بکرێت.."، هەروەها "لای موعتەزیلە پێشخستنی عەقڵ بەسەر نەقڵدا پێشخستنێکی تەشریفاتی نییە، بەڵکو پێشخستنێکی تەرتیباتییە.. چونکە خوای گەورە موخاتەبەی عەقڵ دەکات و بە هۆی عەقڵیشەوەیە کە قورئان و هەروەها سوننەت و ئیجماعیش حوججەتن. کەسێکیش کە لە دەرەوەی مزگەوتەوە دەچێت بۆ مزگەوت، بێگومان دەبێت بەهۆی ڕێگەوە بگاتە

مزگەوتەکە، بە رۆشتنیش بە ڕێگەدا بۆ مزگەوت مانای وانییە کە ڕێگەکە بە فەزڵ و تەشریفترە لە مزگەوتەکە، بەڵکو ئەمە تەرتیبکردنێکی مەنتیقییانەی کارەکانە". هەر ئەو لێکۆڵەرە جدییە لە بارەی بیری ئیبن حەزم و زاهیرییەکانیشەوە دەڵێت: "ئەو هەڵوێستەی ئیبن حەزم لە کاتێکدا بووە کە دەعوەی فاتمی – کە هەندێکجار بە دەعوەی باتنی یان دەعوەی ئیسماعیلی ناو دەبرێت– لە ئەوپەڕی هێز و بڵاوبوونەوەیدا بووە لە وڵاتانی مەغریبی عەرەبی و ئەفریقای باکووردا.. بێگومان باتنییش یەکێکە لە فیرقە دەرچووەکان لە ئیسلام و ئەوانەی بناغەی ڕێبازی باتنییان داناوە نەوەکانی مەجووس بوون و مەیلیان بۆ دینی پێشینەکانی خۆیان هەبووە و ئایەتەکانی قورئان و فەرموودەکانی پێغەمبەر (ص)یان لەسەر ڕەزامەندیی بنەما ئەساسییەکانی خۆیان تەئویل دەکرد.. ئیبن حەزمیش ئەمەوی بووە و ئینتیمایەکی زۆری بۆ دەوڵەتی ئەمەوی هەبووە.. هەربۆیە، ئەم هەڵوێستەی زاهیرییەکان و ئیبن حەزم لە دژی ئەو ڕەوتە لادەرە کە بنەماکانی ئیسلامیان لەسەر بناغەی شیرك لێکداوەتەوە، جێگەی سەرسوڕمان نییە و لە جێگەی خۆیدا بووە، هەروەها نابێت وا لە هەڵوێستی حەقیقیی ئیبن حەزم بگەین کە بەهۆی دەستگرتنی بە زاهیری دەقەکانەوە، ئیتر عەقڵی ئیلغا کردۆتەوە، ئەو وەکو بیریارێکی مسوڵمان هیچ کات ئینکاری عەقڵی نەکردووە..". کەواتە ئەگەر لێکۆڵەر ئاوا لە ڕووداو و کۆمەڵ و ڕەوتە فیکرییەکان بکۆڵێتەوە و توێژینەوەی وردیان بۆ بکات، نەك هەر لێکۆڵینەوەیەکی زانستی و بەپێز دەهێنێتە دەرەوە، بەڵکو دەگاتە ئەو دەرئەنجامەشی کە دەبێت بە تێڕوانینێکی نزیککارانەوە بۆ ڕەوتە فیکرییەکان بڕوانین و ڕووداوەکانیش لە شوێنی خۆیاندا بخەینە بەر باس. یەکێکیش لەو کتێبە نایابانەی لەو بوارەدا بەرچاوم کەوتوون و خوێندوومەتەوە، کتێبی "القرآن والنظر العقلي"ی فاتیمە ئیسماعیل موحەممەد ئیسماعیلە، کە لە بنەڕەتدا نامەی ماستەرە و بە کتێبێکی قەبارە ٣٥٢ لاپەڕەیی، "پەیمانگای جیهانیی بۆ فیکری ئیسلامیی" بڵاوی کردۆتەوە، ئەو قسە و باسانەشی لەسەرەوە لەسەر موعتەزیلە و زاهیرییەکانەوە وتوومە، بیروڕای نێو ئەو کتێبەن.

چوارەم: ئەم نووسینانە، بەڵگەکانیش بە ئەمانەتەوە بە کار ناهێنن و بە شێوەیەك دەیانخەنە ڕوو کە چەواشەی خوێنەری پێ بکەن. بۆنموونە کاتێك باس لە فەرمایشتێك دەکەن کە هەندێك کردەوەی ناشرینی بەر لە هاتنی ئیسلام لە نیوە دورگەی عەرەبیدا باس دەکات و پاشانیش دەڵێت کە کاتێك ئیسلام هات، هەموو ئەو دیاردانەی بنەبڕ کرد، کاکی نووسەر ئەو بەشەی کۆتایی فەرموودەکە دەقرتێنێت و ئەوەی باسە لە مەزنی و کاریگەرییە ئیجابییەکانی ئیسلام ، ئەو زۆر بە ویژدانبیمارانەوە دەیقرتێنێت، بە دەیان نموونەش لەم حاڵەتە لەو جۆرە کتێبانەدا هەن، بە تایبەتیش لە کتێبە پەڕپووتەکەی "سێکس و شەرع و ژن"دا. یان ئەگەر بێیت و سەرجەم ئەو حاڵەتە سلبییانەی ئەوان باسی دەکەن، کۆ بکەیتەوە و سەرژمێرییان بکەیت، دیسانەوە پەڕپووتی نووسینەکانیانت بۆ دەردەکەوێت، با من یەك نموونەی زۆر گرنگت بۆ بهێنمەوە: نووسەرێکی عەرەبی بە ناوی موحەممەد ناهیزەوە بابەتێکی لەسەر کتێبەکەی خەلیل عەبدولکەریم (مجتمع يثرب، العلاقة بين الرجل والمرأة في عهدين المحمدي والخليفي) نووسیوە، یەکێك لەو ڕەخنە جدییانەی لەسەر ناوەڕۆك و بەڵگەکانی نێو کتێبەکە دەیگرێت ئەوەیە کە سەرجەمی ئەو نموونانەی خەلیل هێناونیەتەوە، کەمتر لە پەنجا ڕووداوە لەسەر ئاستی هەر دە ساڵەکەی ئەزموونی دەسەڵاتی ئیسلامیی لە مەدینە لە سەردەمی پێغەمبەردا (ص)، واتە کەمتر لە پێنج ڕووداو لە ساڵێکدا، لە کۆمەڵگەیەکدا کە هەر خەلیل خۆی لەو کتێبەدا دەڵێت زیاتر لە سەدو چل هەزار کەس بووە، واتە ڕێژەی مومارەسە نادروستەکان کەمتربوون لە ٠,٠٠٥٪ ! ! کەواتە چۆن دەتوانرێت بەو ڕێژە زۆر کەمە حوکم بدەیت بەسەر ٩٩,٩٩٥٪ی

کۆمەڵگەدا، ئەم ئسلوبەش پێچەوانەی ساناترین بنەماکانی کۆمەڵناسی و زانستی ئامارە، ئەمە کە لەسەروو هەمووشیانەوە پێچەوانەی مەرجەکانی لێکۆڵینەوەی مێژووییە. لە کاتێکدا تۆ گەر ڕێژەی ئەو تاوانانە وەر بگریت کە لە کۆمەڵگەیەکی ئەمریکی یان ڕۆژئاواییدا نەك ساڵانە، بەڵکو سەعاتانە روودەدەن، ئەوا تف لە هەر بێویژدانییەك دەکەیت کە بەرانبەر ئەزموونی دەوڵەت و دەسەڵاتی ئیسلامیی دەکرێت.

+ میدیای کوردی (بە ئەهلی و رەسمییەوە) لەم بوارەدا رۆڵی گەورەکردن یاخود بچووککردنەوەی ئەو سەرچاوانەی بینیوە؟ کاریگەرییان چۆن بووە لەسەر جەماوەر؟

ـ جارێ ئەو کتێبانەی باسیان دەکەین سەرچاوە نین، بەڵکو تەنها پەیوەندیی نێوان ئەوان و سەرچاوەکان هەر کاغەز و مرەکەبە، کە هەردووکیانی پێ نووسراو و چاپکراون! پاشانیش لە کوردستان میدیای ئەهلی زۆر زۆر کەمە، ئەوەشی هەیە تەنها لەسەر ئاستی نووسراوە. جا ئەوەی بە راستی ئەهلی بووە یان ئەو نووسەر و رووناکبیرانەی تاراددەیەك نەوعین و بابەتییانە دەنووسن، رۆڵی گەورەنەکردنی ئەو جۆرە نووسینانە و خاوەنەکانیان داوە. راگەیاندنە رەسمییەکان لە خزمەت ئەو جۆرە نووسینانەدا بوون، بگرە یەکێك لەو هۆکارانەی شانبەشانی ئەم هەڵمەتی نووسین و بڵاوکردنەوەیە خراوەتە گەڕ، پڕوپاگەندەیە، هەر ئەو پڕوپاگەندەیەیە کە دەزگا و دامەزراوە رەسمییەکان بۆ پێکانی ئەو مەبەستانەی خۆیان پەنای بۆ دەبەن و نووسەری ئەو کتێبانەمان لێ دەکەنە فریادڕەس و "فریشتەی ئازادی"، هەر ئەوان ماشێنی پڕوپاگەندەیان بۆ پاڵەوانەکانی ئەو مەیدانی جەهلە خستۆتە کار و بە پارە و زەمینەسازیی راگەیاندن، بگرە بە بە کارهێنان و ئیستیغلالکردنی دامەزراوەکانی دەوڵەتیش بە زۆر بە بیرکردنەوەی خەڵکیدا دەیان نووسێنن و دەیان کەنە مەرجەعێکی باڵای نووسین و لێکۆڵینەوە، ئەم حاڵەتەش تەنها بەرۆکی مێژوو کەلتوور و کەلەپووری ئیسلامیی نەگرتووە، بەڵکو لە پێشدا بەرۆکی هەموو نووسینێکی جددی گرتووە. پڕوپاگەندە رەسمییەکان کارێکی وایان کردووە، هەندێك کەسیان هێندە گەورە و فوو تێکردووە، بچووککردنەوەیان، یان خوێندنەوەی رەخنەییانە بۆیان دەبێتە مایەی دۆشدامانێکی گەورە، با من بۆ ئەمەش نموونەیەکت بۆ بهێنمەوە کە پێشتریش لە یەکێك لە نووسینەکانمدا پشتم پێ بەستووە: دکتۆر موحەممەد بن حامید ئەلئەحمەری لە نووسینێکیدا بەناوی"محمد ارکون و معالم أفكاره" دەڵێت: یەکێك لە ژنە رۆژهەڵاتناسەکان، وەکو سکاڵایەك لە حاڵی رۆشنبیریی عەرەبی دەڵێت: "تا ئێستا ئەدۆنیس هیچی نەوتووە، بەڵام لۆبیی ئەدۆنیسی ئەو گرنگییەیان پێدا (واتە گەورەیان کرد)"! من بۆ ئەم قسەیەم نموونەی زۆرم لە کوردستاندا لە بەردەستدایە، بەڵام لەبەر چەند هۆیەك نموونەی دەرەوەی کوردستان دەهێنمەوە، دیارترینی ئەو هۆکارانەش ئەوەیە، ئەوەی من لێرەدا ناویم هێناوە، پاڵەوانەکانیی نەفامیی لە کوردستان خۆیان بە قوتابیی قوتابییەکەی دەزانن.

بێگومان راگەیاندن و پڕوپاگەندە کاریگەریی خۆیان لەسەر جەماوەر بەجێ دەهێڵن، بەڵام کە کار هاتە سەر دەستبردن بۆ پیرۆزییەکانی مسوڵمانان و زۆرینەی زۆری دانیشتوان، ئەوا کارەکە پێچەوانە دەبێتەوە و تووڕەیی جەماوەری مسوڵمان ئەو راگەیاندنانە شەرمەزار دەکات.

+ ئایا نەبوونی دەزگای باڵای زانستی و جددی و کەمیی ئاستی رۆشنبیریی جەماوەر، هۆکار نین بۆ بڵاوبوونەوەی ئەو جۆرە نووسینانە؟

ـ بێگومان هۆکارن، دەبێت ئەوەش بپرسین کە ئایا کێیە وا دەکات دەزگای باڵای زانستیمان نەبێت؟ یان ئەوەشی هەمان بووە کێ لە کاری خستووە؟ بێگومان ئەوەش هەر دەسەڵات و حزبە باڵادەستەکان کردوویانە، چونکە ئەوان کاریان بە کەسانی جاهیل دەڕوات و نانیان لە بازاڕی جەهلدایە، خۆ ئەو لایەنانە بە تەنها مەکتەب و ڕێکخراوە حزبییەکانی خۆیانیان بەو دەردە نەبردووە، بەڵکو تۆ بۆ زانکۆکان بڕوانە، هێندەی بوونەتە شوێنگەی حزبایەتییکردن و خەتخەتێن و دامەزراندنی ئەم مامۆستا و دەرکردنی ئەو مامۆستا لەسەر بنەمای تەسکی حزبی، نیو هێندە و بگرە زۆر کەمتریش نەبوونەتە جێگەی بە دەستهێنانی زانست و زانیاریی، جاری وا هەیە سەرۆکی زانکۆیەك بە شێوەیەك ڕەفتار و مامەڵە لەگەڵ قوتابیانیدا دەکات، ڕەنگە کەم پۆلیس و ئاسایش هەبن بەو شێوەیە کاردانەوەیان هەبێت، تۆ زانکۆکەت کە بە باڵاترین دامەزراوەی ئەکادیمی دادەنرێت، بەو شێوەیەی لێ بەسەر بێت، ئیتر دەبێت ئایندەی کاری ئەکادیمی و زانست و زانیاریی بە کوێ بگات؟! دەبێت چ دڵێکت پێی خۆش بێت کە قوتابیی ماستەر بتوانێت مامۆستاکان و سەرپەرشتیارەکەی خۆی هەڵخەڵەتێنێت و بە نامەیەکی ساختە پلەی نایاب وەر بگرێت و دوای ئاشکرابوونیشی، زانکۆ بڕوانامەکەی لێ نەسەنێتەوە؟! کە دامەزراوەی زانستی و ئەکادیمی ئاوا سووك و ڕسوا کرا، ئیتر هەموو کەس دەبێتە مامۆستا و موشریفی خۆی و بە ئارەزووی خۆی نووسین بڵاو دەکاتەوە و گوتار دەدات و کەسێکیش نییە لێی بپرسێتەوە، ئەوانەشی بە حەقیقەت خولیای خوێندن و دەستخستنی زانست و مەعریفەیان هەیە، تووشی شۆك و ڕەشبینی دەبن و نازانن بۆ خوێندن و دەستخستنی زانست ڕوو لە کوێ بکەن. هەروەها تۆ بۆ یەکێتیی نووسەران بڕوانە، پاش ئەوەی شەڕی ناوخۆ و حزبایەتی دوو کەرتی کرد، هیچ یەکێکیش لە کەرتەکان بۆ خۆیان کارێکی ئەوتۆیان نەکردووە شوێندەستی خۆیان دیاری بکەن و لە ئاست بەرپرسیارێتیی خۆیاندا بن. لەم ماوەیەی ڕابردوودا هاوڕێیەکم وتی بۆ کارێك چەندین ڕۆژ ڕووم کردە بینایەی یەکێتیی نووسەران، دەبینم کەس دەوامی لێناکات و دەرگاکەی قوفڵێکی گەورەی پێوەیە!! ئەوە تۆ باسی کۆڕی زانیاریی کورد هەر مەکە، کە کەسێکی وەکو فەرهاد شاکەلی ناوی لێناوە "گۆڕی زانیاریی کورد"!!

+ سەرهەڵدانی ئەم جۆرە نووسینانە (کە لەسەر هێما و کەسایەتییە مسوڵمانەکان و مێژووی ئیسلام دەنووسرێن) شتێکی نوێیە یان بە درێژایی مێژووی ئیسلام هەر هەبووە؟ ئەگەر هەبووبن، هەڵوێستی دەسەڵاتدارانی ئیسلامی چۆن بووە لە ئاستیاندا؟

ـ لە سەرەتای وەڵامەکانمدا کورتە باسێکی کاتی سەرهەڵدانی ئەو جۆرە نووسین و دیاردەیەم کرد، وابزانم پێویست ناکات لێرەدا دووبارەی بکەمەوە، بەڵام گەر تۆ مەبەستت لە مێژوویەکی کۆنترە و دەتەوێت بگەڕێیتەوە بۆ سەرەتای دروستبوونی قەوارەی ئیسلامیی و بڵاوبوونەوەی دەسەڵاتی ئیسلامیی، ئەوا ناتوانین بڵێین کە بەم شێوەیەی ئێستا نووسین لەسەر هێما ئیسلامییەکان هەبووە، بۆ نموونە کە نووسینێك یان کتێبێك لەسەر کەسایەتییەکانی وەکو خەلیفەکانی ڕاشدین و ئەوانەی دواتریش نووسرا بێت، یان لەسەر زانایانی ئیسلامیی کۆن، بەڵام دەتوانین بڵێین کە لە میانەی بەڕێوەبردنی کاروباری مسوڵماناندا، خەلیفەکان ڕەخنەیان لێ گیراوە، ئەویش زیاتر لە لایەن مسوڵمانان خۆیانەوە بووە و بە مەبەستی ڕاستکردنەوەی هەڵەیەك یان بڕیارێکی هەڵە بووە. بە تایبەت ئەگەر سەیری کاردانەوە و هەڵوێستی خەلیفەکانی ڕاشدین بکەین، نموونەی زۆر سەرسوڕهێنەر و پرشنگدار دەبینین، یەکەمین ڕێنماییەك کە ئەو خەلیفانە لە گوتاری دەستبەکاربوونیاندا بە مسوڵمانانیان ڕاگەیاندووە، بریتی بووە لەوەی ئەگەر هەڵەیەکیان

کرد راستیان بکەنەوە و ئاگاداریان بکەنەوە، زۆربەشمان ئەو گوتە بەناوبانگەی خەلیفە ئەبوبەکرمان لە بیردایە کە فەرموویەتی: "رحم الله لمن أهدى اليّ عيوبي". پێم وایە نموونە لەم بارەیەوە زۆر زۆرن و هەموو کەسێکیش بەشێکی زۆریانی بیستووە، لەبەر ئەوە بە پێویستی نازانم زۆر لەسەری بڕۆم.

+ ئەی باشە سنوورەکانی ئازادیی رادەربڕین لە یاسای ئیسلامییدا کامانەن؟

ـ لە ئیسلامدا بابەتی ئازادیی رادەربڕین بە تەنها نەهاتووە، بەڵکو لە کتێبە ئیسلامییەکاندا، بە تایبەت ئەوانەیان کە لەسەر سیستمی سیاسی و فەرمانڕەوایی ئیسلامیی نووسراون، لە میانەی باسێکدا هاتووە کە پێی دەڵێن "ئازادییە گشتییەکان". لەو باسەدا، هاوشانی ئازادیی رادەربڕین، ئازادیی بیروبارەڕ، موڵکداری و نیشتەجێبوون و چی و چی تر هاتوون. ئیسلام بەر لەوەی مافی بە مرۆڤ دابێت کە رای خۆی دەربڕێت، مافی هەڵبژاردنی بیروباوەڕی داوەتێ، (وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن شَاء فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاء فَلْيَكْفُرْ..) (الكهف: ٢٩)، کە بەڕای من ئەم جۆرەی ئازادی، بناغە و بنەڕەتی هەموو ئازادییەکانی ترە، بە تایبەتیش ئازادیی رادەربڕین، چونکە گەر مرۆڤ خاوەنی بیروباوەڕ نەبێت، ئەی بە هۆی چییەوە خاوەنی را دەبێت؟ پاشانیش کە تۆ مافی بیر و عەقیدەی جیاوازت دایە، بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی مافی ئەوەشت داوەتێ رای خۆی لە بارەیەوە دەر ببڕێت.

دواتر ئیسلام ئەو سنوورەی بۆ ئازادیی رادەربڕینی داناوە، پێم وابێت زۆر کەمترە لەوەی ئەمڕۆ غەیرە ئیسلامییەکان و غەیرە مسوڵمانەکان دایان ناوە.

شێخ راشد غەننوشی لە کتێبی "الحريات العامة في الدولة الاسلامية"دا رایەکی ئەبولئەعلای مەودودی (رەحمەتی خوای لێبێت) لەو بارەوە دەهێنێت، ئەبولئەعلای مەودودی بە یەکێك لە فوقەهاکانی قانونی دەستووریی ئیسلامیی دادەنرێت، ناوبراو لەو بارەیەوە دەڵێت: "لە دەولەتی ئیسلامییدا نا مسوڵمانەکان وەکو مسوڵمانەکان، ئازادیی گوتاردان و رادەربڕین و بیرکردنەوە و کۆبوونەوەیان هەیە، هەروەها ئەو کۆت و ئیلتیزاماتانەشیان لەسەرە کە لەسەر مسوڵمانان هەن.. هتد". سنووری ئیسلام بۆ ئازادیی رادەربڕین ئەوەیە کە هەستی گشتیی مسوڵمانان بریندار نەکرێت و بێڕێزیی بەرانبەر پیرۆزییەکانیان نەکرێت. ئەم سنوورەش یەکسەرە نییە، واتە تەنها بۆ نامسوڵمانان بێت، بەڵکو لەسەر مسوڵمانانیش پێویستە کە هەستی بەرانبەریان را بگرن و بێڕێزیی بەرانبەر پیرۆزییەکانیان نەکەن، (وَلاَ تَسُبُّواْ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللّهِ فَيَسُبُّواْ اللّهَ عَدْواً بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ) (الأنعام: ١٠٨).

هەروەها لە دەولەتی ئیسلامییدا رێگە دەدرێت کە نامسوڵمانەکانیش رەخنە لە حکومەت و کاروباری دەولەت و فەرمانڕەواکان بگرن. جا کە من لەم وەڵامەدا بەراوردی نێوان مسوڵمان و نامسوڵمانم هێناوە، مەبەست ئەوەیە کە ئەگەر نامسوڵمان ئازادی تەواوی لە ژێر سایەی دەسەڵاتی ئیسلامیی یان لای کەسی مسوڵمان هەبێت، ئەوا ئەولاترە کە مسوڵمانێك دەتوانێت خوێندنەوەی جیاوازی بۆ رووداو و بابەتەکان هەبێت، بەو مەرجەی لە سنووری دەقە نەگۆڕەکان دەرنەچێت.

+ ئایا لە دەستووری وڵاتانی رۆژئاوادا، چوارچێوەیەك بۆ ئازادیی رادەربڕین و نووسین هەیە؟

ـ بێگومـان هەیـە، یاسـا و دەسـتوورەکانی زۆربـەی وڵاتـانی ڕۆژئـاوا بەشـی خۆیـان بـە زیـادەوە چوارچـێوەیان بـۆ ڕێکخستنی کاری نووسین و ڕۆژنامەنووسی و ڕادەربڕین تێدایە، بگرە نووسەران و ڕووناکبیرانی زۆرێـك لـەو دەوڵەتانـە زۆر زیـاتر لەوانـەی لای خۆمـان بـەو یاسـایانەوە پابەنـدن و لێـی دەرناچـن، هـەروەها حکومـەتیش بەوپـەڕی لەخۆبردووییەوە ئەو یاسایانە بەسەر ئەو نووسەرانەدا دەسەپێنێت کە لێی دەردەچن، مـن باسـی ئـەوە ناکـەم کـە تـا چەندێك لەو یاسـا و بەندانـەی دەسـتووری وڵاتـانی ئـەوروپا و ڕۆژئـاوادا دووفاقییـەت و ئیزدیواجییـەت سـەبارەت بـە پیرۆزییـەکانی هـەموو میللـەتان و زۆر بـە تایبـەتیش بەرانبـەر ئیسـلام نـوێنراوە، چـونکە ئـەوەش بـۆ خـۆی جێگـەی مشتومڕە و ئێمە لێرەدا زۆر بواری باسکردنیمان نییە، کە بە تایبـەتیش لـە مەسـەلەی بڵاوکردنـەوەی کاریکاتێرەکـان لەسەر کەسایەتیی موحەممەد پێغەمبەر (ص) لە بەشێك لە ڕۆژنامە ئەوروپییەکاندا ئـەو ئیزیواجییەتـە دەردەکـەوێت، بەڵام گرنگ ئەوەیە ئەو چوارچێوانە بۆ کاری نووسین و ڕادەربـڕین هـەن و کەسـیش لـەوێ نـەیتووە کـە یاسـاکانیان ڕەجعین! ئەو نووسەرە بێسەروبەرانەی لای خۆمان هەم یاسا بە گشتی و هەم یاسای چاپەمەنی بـە تایبـەت بـە نـاوی ئازادیی ڕادەربڕینەوە پێشێل دەکەن و هەم کاتێکیش دادگا فەرمانی لێپرسینەوە و دەسـتگیرکردنیان بـۆ دەردەکـات، ئەوان لـە یاسـا هەڵـدێن، بـۆ شـاردنەوەی ئـەم ڕسواییەشـیان، پـەنا دەبەنـە بـەر تۆمـەتبارکردنی ئـەم و ئـەو بـەوەی "فەتوای کوشتنیان بۆ دەرکردوون"!!

بە هەرحاڵ با بێینەوە سەر ئەسڵی پرسیارەکەتان، من لێرەدا هەوڵ دەدەم لەو بارەیەوە یـەك دوو نموونـەتان بـدەمێ کە لە نووسینەکاندا بەردەستم کەوتوون:

یاسای فەرەنسی هـەر نووسـین و لێـدوانێکی ئاشـکرای قەدەغـە کـردووە کـە بـە هـۆی هەنـدێك هۆکـاری عیرقـی یـان ئاینییـەوە دەبێتـە مایـەی دروسـتبوونی ڕق و کینـە، هـەروەها هـەر ئـەو یاسـایە بـە درۆخسـتنەوەی ڕووداوی "هۆڵۆکۆست"ی قەدەغـە کـردووە. هـەمووشمان ڕووداوی تۆمەتبارکردنەکـەی ڕۆجـێ گاروودیمـان لـە لایـەن دادگـای فەرەنساوە سەبارەت بە "هۆڵۆکۆست" لە بیرە.

هەروەها یاسای کەنەدی هەموو گوتار و فیکرێکی ڕق و قینئامێزانـەی دژ بـە کۆمەڵـە ئـاینیی و عیرقییـەکان قەدەغـە کردووە، هەروەها ئەو ئەفکار و وتە و وێنانەشی قەدەغە کردووە کە لە ڕووی جنسییەوە بە بەدئەخلاقی دادەنرێن.

تا ئەمڕۆش لە یاسای پۆڵەندادا بێڕێزییکردن بەرانبەر کەنیسەی کاتۆلیکی و سەرۆکی دەوڵـەت بـە تـاوان دەژمێردرێت و ئەنجامدەرەکەی سزا دەدرێت.

هەروەها لە دەوڵەتەکانی تریشدا هـەم بەنـدی دەسـتووری و یاسـایی لەوبارەیـەوە هـەن و هـەم حاڵـەتی تۆمـارکراوی سـزادانی ئەنجامـدەرانی ئـەو سەرپێچییانەش هـەن، کـە باسـکردنی هـەموویان لـە دووتـوێی کتێبـدا نـەبێت جێگایـان نابێتەوە.

+ کاردانەوەی جەماوەری مسوڵمان لە لایەك و ڕۆشنبیرانی مسوڵمان لە لایەکی دیکەوە دەبێت چۆن بێت؟

ـ من ئەو ڕایەم تا ڕاددەیەکی باش قەبووڵە کە دەڵێت "دەبێ کتێب بە کتێب دادگایی بکرێـت نـەك بـە شـتی تـر". لـە لایـەکی تریشـەوە پێموایـە ناکرێـت بڵـێین کـە جـەماوەر نابێـت هەڵوێسـتی ئاشـکرای هـەبێت و دەبێـت بـە تـەنها ڕۆشنبیرانی مسوڵمان ئەو کارە بکەن، هەر کەسە و بە ئەندازەی خۆی بەرپرسـیارێتی دەکەوێتـە ئەسـتۆ، بـەڵام قسـە لەوەیە کە ڕۆڵی ئەو لایەنانە چۆن بێت، من لەگەڵ ئەوە نیم کـە دەیـان هـەزار مسـوڵمان لـە دژی تـەنها نەفـەرێك یـان

زیاتر بچنە سەر جادە، بەڵکو دەبێت ئەوان بە ئاڕاستەی ناڕەزاییدەربڕین بەرانبەر دیاردەکە بەگشتی و فشارخستنە سەر حکومەت و پەرلەمان بۆ بەرگرتن لەو کارە نایاساییی و نادەستوورییانە ڕێپێوان بکەن، کاردانەوە بەرانبەر تاکەکەس، ئەو کەسە بە ناهەق گەورە دەکات، گەر کەسێکی زۆر گەندەڵ و بێمستەواش بێت، نموونەی زۆریشمان لەسەر بە ناهەق گەورەکردنی ئەو کەسانە هەیە. هەروەها سەرجەمی مسوڵمانان ڕێگەی تریان لە بەردەمدایە بۆ ئەوەی لە دژی ئەو نووسینانە خزمەتی پێ بکەن، بۆ نموونە" ئەوان، بە تایبەت پارەدار و دەوڵەمەندەکانیان، دەتوانن لە ڕێگەی بەخشینی سەرمایە و کۆمەکی دارایی بەو پرۆژانەی بە شێوەی زانستی و دروستتر لە دژی ئەو نووسینانە کار دەکەن، خزمەتی گەورە بکەن و بەرپرسیارێتیی ئاینیی خۆشیان بە جێبهێنن.

پێموایە کاری سەرەکی کە دەبێت بکرێت، کە هەم بەرپرسیارێتیی سەر شانی ڕۆشنبیرانی مسوڵمانیشە، ئەوەیە بە شێوەی نووسین و زانستی وەڵامی ئەو نووسینانە بدرێتەوە، ئەمە پڕ بە پێستی حاڵەتەکەیە، چونکە زۆر بە ئاسانی هەموو ئەو نووسینە نازانستی و هەڵەشانە هەڵدەوەشێنێتەوە، بگرە دروستبوونی کار و کاردانەوەی لەو جۆرە، زۆر بە ئاسانی دەتوانێت بەر لەو دیاردە و شاڵاوەش بگرێت کە خەڵکانی نەزان و نەفام دەستیان پێکردووە، چونکە ژمارەیەکی کەمی نووسەری جددی و زانستی دەتوانن دەیان لەو کۆلکە نووسەرانە دەمکوت بکەن و وایان لێ بکەن لەو کارانە بچنەوە، ئەم حاڵەتەش تاقی کراوەتەوە و بەرهەمیشی هەبووە، بۆ نموونە" من ئاگادارم کە مامۆستای زانکۆ هەیە پەنای بۆ یەکێك لەو نووسەرە جددییانە بردووە تا لە ڕایی خودا لەسەری نەنووسێت بۆ ئەوەی سومعەی پێی نەشکێت! هەروەها فس فس پاڵەوانی وا دەزانم کە تا دوێنێ خەریکی بڵاوکردنەوەی کتێبی زل بوو، ئەمڕۆ لە ڕووی نایەت جگە لە وتاری ڕۆژنامە هیچی تر بنووسێت، چونکە چەند نووسەرێکی جددی، کە لە بازنەی ڕۆشنبیرانی مسوڵمانیشدا نەبوون و نین، لێی ڕاست بوونەوە و بە نووسین پەڕ و باڵی خۆی و نووسینەکانیشیان برد بە ئاسماندا!!

هەر ئەو تێڕوانینەش بوو کە بووە هۆی لە دایکبوونی پرۆژەیەك بە ناوی پرۆژەی (تیشك)، کە لەسەر دەستی کۆمەڵێك ڕۆشنبیری مسوڵمان، کە بەندەش یەکێکە لەوان، دروستبوو، من پێموایە ئەو ڕێبازی وەڵامدانەوە و قسەلەسەرکردنەی ئەو پرۆژەیە تەبەننی کردووە و پەیڕەوی دەکات، باشترین هۆکارێکە بۆ پووکانەوەی ئەو دیاردەیە و نووسینی نازانستی و ناڕەوا لەسەر ئیسلام و پیرۆزییەکان. ڕێبازی پرۆژەکەش بە شێوەیەکی گشتی بریتتیە لە لێدان لەو کتێب و نووسینانە لە میانەی ئەو سەرچاوە و بەڵگانەی کە خۆیان بە ساختە ناویان بردوون و دەستنیشانکردنی هەڵە زەقەکانیان، پاشانیش ڕوونکردنەوەی ڕاستییەکان و تەنزیری ئیسلامییانە بۆ ئەو بابەت و باسانەی لە نێو ئەو کتێبانەدا تەرح کراون. سوپاس بۆ خوای پەروەردگار، هەر لە ئێستاشەوە ئەو ڕێبازەی پرۆژەی (تیشك) گرتوویەتیە بەر، دوابەدوای بڵاوبوونەوەی یەکەمین کتێبی، بەرهەم و شوێندەستی دیار بووە.

+ چاوەڕوان دەکرێت لە ئایندەدا ئەو کتێبانە زۆرتر بن یاخود کەم بنەوە؟

ـ ئەوە دەکەوێتە سەر جۆری ئەو کار و کاردانەوانەی ڕۆشنبیرانی مسوڵمان دەیان بێت، من لە وەڵامی پرسیاری پێشوومدا وتم ئەو ڕێبازەی کە بریتییە لە وەڵامدانەوەی نووسینی نازانستی بە نووسینی زانستی، سەرکەوتووترین ڕێگەیەکە بۆ بەرگرتن لەو شاڵاوی جەهلەی ماوەی چەند ساڵێکە لە کوردستان دەستی پێکردووە، ئەگەر کارەکە بەو شێوەیە بڕوات، بێگومان ئەگەر بنەبڕی نەکات، ئەوا زۆر کەمی دەکاتەوە. جاران کە هێشتا ڕۆشنبیرانی مسوڵمان

نەكەوتبوونە سەر ئەو خەياڵەی بەو ڕێگە زانستييە وەڵامی ئەو نووسينانە بدەنەوە، يان لەسەر ئاستی تاك ئەو كار و خەياڵاتە هەبوو شێوەی دەستەجەمعی وەر نەگرتبوو، جار لە دوای جار نووسەری ئەو كتێبانە لە خۆيان بايی دەبوون و تا دەهات زمانی تەحەدداكردنيان بەرانبەر ڕۆشنبيرانی مسوڵمان تيژتر دەبوو. من هيوام زۆرەی بەوەی هەوڵی ڕۆشنبيرانی مسوڵمان وا بكات بە تەواوەتی ئەو كتێبانە كەم بكاتەوە، چونكە ئێستا خەريكە ئەو مۆديلی وەڵامی نووسين بە نووسينە بە تەواوەتی لە نێو عاممەی مسوڵماناندا پەرە بسەنێت و ببێتە جێگەی بيركردنەوەی هەموويان، ئەويش نەك بەو مانايەی هەموويان دەست بدەنە قەڵەم و بنووسن، نەخێر، بەڵكو هەموويان دەستبار بۆ يەك بگرن و هەريەكەيان بەپێی تواناى خۆی، جا چ تواناى دارايی بێت يان نووسين يان هەر شتێكی تر، كار بۆ سەرخستنی ئەو پرۆژانە بكەن. بەڵێنی خوای پەروەردگاريشە كە فەرموويەتی: (.. فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللّهُ الأَمْثَالَ) (الرعد: ١٧).

* **ئەم گفتوگۆيە لە بنەڕەتدا كاك بارام سوبحی بۆ كتێبی (خنكانی مەعريفە لە نێو شەهوەتدا، خوێندنەوەيەكی ڕەخنەييانەی كتێبی سێكس و شەرع و ژن لە مێژووی ئيسلامدا) ئەنجامی داوە و لە لاپەڕە ٩-٣٦ی كتێبی ناوبراودا بڵاوبۆتەوە.**